

نقش چابکی سازمانی و مدیریت دانش در پیش بینی کارآفرینی سازمانی
(مورد مطالعه: شهرداری منطقه ۴ تهران)

هادی اسحاقی

hadi.eshaghi2014@gmail.com

چکیده

مقدمه

کارآفرینی عامل اصلی ایجاد خلاقیت و نوآوری است که فرایند ایجاد ارزش از راه تشکیل مجموعه منحصر به فردی از منابع به منظور بهره‌گیری از این فرصتهاست. با پیچیده‌تر شدن روز افزون جوامع امروزی رسالت سازمانها در جهت برآوردن انتظارات افراد جامعه روزبه‌روز اهمیت بیشتری پیدا میکند و نقش انسان در رسیدن به اهداف سازمان به عنوان یک عامل نوآوری پررنگتر میشود (نجاتی، ۱۳۹۶).

کارآفرینی و به تبع آن کارآفرینی سازمانی، پدیده‌ای پیچیده و چندبعدی است و تحت تأثیر عوامل مختلفی قرار می‌گیرد. نهادینه کردن کارآفرینی در سازمانها، به‌ویژه سازمانهای دولتی مستلزم رویکردی سامانمند، واقع‌گرایانه و بلندمدت است و رویکردهای جزئی و کوتاه‌مدت کارساز و مفید نخواهند بود. کارآفرینی سازمانی پدیده چندبعدی بوده و بعضی از ابعاد آن سرمایه‌گذاری مخاطره‌آمیز، کارآفرینی درون‌سازمانی و بازسازی راهبردی است. سرمایه‌گذاری مخاطره‌آمیز شرکتی بر ایجاد کسب‌وکارهای جدید در داخل یا خارج شرکت تمرکز دارد. کارآفرینی درون‌سازمانی بر افرادی که موجب ایجاد کارآفرینی در سازمان می‌شود تمرکز دارد و بازسازی راهبردی بر فرمول‌سازی مجدد راهبرد، سازمان‌دهی مجدد و تغییر سازمانی که منجر به ترکیب منابع می‌شود تمرکز داشته و نتیجه آن اغلب مزیت رقابتی است (افلاکی فرد و همکاران، ۱۳۹۸).

امروزه عوامل متعددی در کارآفرینی سازمانی تأثیرگذار است، یکی از این عوامل مدیریت دانش می‌باشد. در دنیای امروزی، همه سازمانها برای ادامه حیات باید تمامی تلاش و کوشش خود را حول محور علم و دانش متمرکز کنند، بنابراین داشتن دانش یکی از شروط بقای سازمانها است چراکه با افزایش سطح رقابت در سرتاسر جهان سازمانها ناگزیرند تا با سایر رقبای داخلی و خارجی رقابت نمایند تا بتوانند در محیط کسب و کار باقی بمانند. در حقیقت، دانش در عصر فناوری اطلاعات، یکی از منابع اصلی دستیابی به مزیت رقابتی در محیط پویا و رقابتی محسوب می‌شود. از این رو آنها باید بتوانند دست کم در یک زمینه برتر از رقبای خود بوده و نسبت به آنها مزیتی داشته باشند تا مشتریان را نسبت به خود متقاعد سازند به عبارت دیگر این سازمانها چاره‌ای جز نوآوری بودن ندارند.

مدیریت دانش به‌عنوان ابزاری کارآ در عرصه فناوریانه امروزی در راستای بهبود وضعیت کارآفرینی در سازمان عمل خواهد کرد، این امر سبب خواهد شد تا سازمان با تکیه بر دانش کارکنان نسل‌های گذشته و امروزی و با مدیریت صحیح آن قدم‌های بهتر، عملیاتی‌تر و نتیجه‌بخش‌تری در راستای اهداف کلان و چشم‌اندازهای پیشرو برداشته، با خلق ایده‌های جدید، ارائه محصولات و خدمات نوین سعی در جذب هرچه بیشتر مشتریان نموده و نسبت به سایر رقبا بهتر عمل نمایند (فتاح پور و همکاران، ۱۳۹۸). از سوی دیگر به نظر می‌رسد که چابکی سازمانی عامل دیگری است که میتواند با کارآفرینی سازمانی مرتبط باشد. در حقیقت، خلاقیت و نوآوری ارتباط بسیار زیادی با دانش و تخصص کارکنان دارد، این در حالی است که چابکی سازمانی و مدیریت دانش گسترش و استفاده از دانش را تسهیل میکنند، امروزه چابک سازی سازمان به عنوان یکی از جنبه‌هایی است که سازمانها بر

اساس آن به رقابت میپردازند هر چه که کیفیت خدمات ارائه شده به مشتریان بیشتر باشد سطح رضایتمندی مشتریان نیز بالاتر می‌رود و این به عنوان یک مزیت رقابتی پایدار برای سازمانها تلقی میگردد و برای افزایش کیفیت خدمات نیاز به دانش به روز میباشد. چابکی سازمانی توانایی مقابله با تغییرات سریع، بی‌امان و نامشخص و شکوفایی در یک فضای رقابتی مملو از فرصت‌های غیرقابل پیش‌بینی است (چنگ، ژونگ و کائو، ۲۰۲۰).

چابکی به معنای سازگاری و انعطاف‌پذیری است و آخرین مرحله از توسعه این ایده را نشان می‌دهد، که شامل مفاهیمی از سازمان انعطاف‌پذیر و سازگار است. به عبارت دیگر، چابکی سازمانی در مورد توانایی تشخیص و پاسخ به تهدیدها و فرصتها در محیط است.

با افزایش تغییرات سریع علم و تکنولوژی لازمه پیشرفت و توسعه در سازمان شهرداری اقدام به کارآفرینی می‌باشد. با افزایش سریع رقبا جدید و ایجاد حس بی‌اعتمادی نسبت به شیوه‌های مدیریت سنتی در سازمانها و نیز از دست دادن بهترین نیروهای کاری ضرورت کارآفرینی در سازمانها جدی است. یکی از راههای پاسخگویی مدارس به الزامات محیطی استفاده از کارآفرینی سازمانی است. برخی از صاحب‌نظران آن را یکی از عوامل تولید مانند سرمایه و کارمیشناسند (). شواهدی وجود دارد که نشان میدهد عامل توسعه و پیشرفت کشورهایی مانند آمریکا، ژاپن و آلمان کارآفرینی میباشد کارآفرینی هم‌اکنون به عنوان یک حرفه ظهور کرده است و مانند دیگر حرفه‌ها باید توسعه یابد و از طریق برنامه‌های آموزشی مبتنی بر مطالعات رفتاری و تجربی، پرورش یابد و مورد اهمیت قرار گیرد.

2

از طرفی باید عنوان کرد که در عصر اقتصاد مبتنی بر دانش، سازمانها به فرصت مناسب و مهمی دست پیدا کرده‌اند تا از طریق مدیریت دانش در درون خود، به اهدافی که برای آنها به وجود آمده‌اند دست پیدا کنند. از آنجاکه پایش و ارزیابی سازمان از نظر مؤلفه‌های مدیریت دانش، پیش‌نیاز برنامه‌ریزی و پیاده‌سازی چابکی در سازمان به شمار می‌رود، این پژوهش، شکلی از رابطه این دو متغیر را با کارآفرینی سازمانی از این نظر که این متغیرها قویاً با یکدیگر ارتباط دارند، مورد آزمون قرار میدهد و استدلال میکند که کارآفرینی سازمانی زمانی حاصل میشود که مدیریت دانش و چابکی سازمانی از هر حیث در حالت تعادل باشند. بنابراین، پژوهش حاضر بر نقش چابکی سازمانی و مدیریت دانش در پیش‌بینی کارآفرینی سازمانی در بین کارکنان شهرداری منطقه چهار تهران متمرکز شده است.

پیشینه پژوهش

تحقیقات متعددی از زوایای گوناگون به بررسی ارتباط این سه متغیر پرداخته‌اند که در ذیل به تعدادی از آنها اشاره می‌گردد. نیک فرجام و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی رابطه کارآفرینی سازمانی و چابکی سازمانی با میانجی‌گری مدیریت دانش (مورد مطالعه: استادان دانشکده فنی پسران مرودشت) پرداختند. نتایج نشان داد مدیریت دانش در رابطه بین متغیرهای کارآفرینی و چابکی سازمانی نقش میانجی‌گری معنی‌دار ایفا می‌کند. بین کارآفرینی سازمانی و چابکی سازمانی ارتباط معناداری وجود دارد.

نجاتی (۱۳۹۶) در تحقیقی به بررسی رابطه هوش سازمانی، چابکی سازمانی و مدیریت دانش با کارآفرینی سازمانی در میان معلمان ابتدایی غیر دولتی ناحیه ۲ شهرستان ارومیه پرداخت. براساس نتایج به دست آمده رابطه معناداری بین متغیرهای هوش سازمانی و چابکی سازمانی و مدیریت دانش با متغیر وابسته کارآفرینی سازمانی می‌باشد. فرزی و همکاران (۱۳۹۴) تحقیقی را با عنوان رابطه چابکی با کارآفرینی سازمانی در وزارت ورزش و جوانان انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد که بین چابکی سازمانی و کارآفرینی سازمانی، درجه بالایی از رابطه وجود دارد و همچنین، تأثیر انکارناپذیر فناوری در چابک شدن سازمان و کارآفرینی در عرصه ورزش کشور تأیید شد.

لی و همکاران (۲۰۲۰) طی تحقیقی به مطالعه تأثیر شیوه‌های مدیریت دانش بر عملکرد کارآفرینانه و سازمانی با تأثیر واسطه‌ای قابلیت‌های پویا و نقش تعدیل‌کننده شناسایی فرصت پرداختند. نتایج حاکی از آن بود که شیوه‌های مدیریت دانش تأثیر مثبت و معناداری بر قابلیت‌های پویا و همچنین تأثیر بسزایی بر عملکرد کارآفرینی و سازمانی دارند. شوجاهات و همکاران (۲۰۱۹) در تحقیقی به این نتایج دست یافت سازمان‌هایی که سطح بالاتری از قابلیت‌های مدیریت دانش را دارند، با جمع‌آوری، سازمان‌دهی و تبدیل دانش برای پیاده‌سازی، رقابت پذیری یک کارآفرین را افزایش می‌دهند. هدف از این پژوهش پیش‌بینی کارآفرینی سازمانی براساس چابکی سازمانی و مدیریت دانش در میان کارکنان شهرداری منطقه ۴ تهران می‌باشد و در راستای دستیابی به اهداف تحقیق فرضیه‌هایی به شرح ذیل مورد آزمون قرار می‌گیرند:

- ۱- بین چابکی سازمانی با کارآفرینی سازمانی رابطه وجود دارد.
- ۲- بین مدیریت دانش با کارآفرینی سازمانی رابطه وجود دارد.
- ۳- چابکی سازمانی و مدیریت دانش قادر به پیش‌بینی کارآفرینی سازمانی می‌باشند.

روش پژوهش

نوع روش تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر نحوه‌ی اجرا توصیفی-همبستگی بوده است. جامعه آماری این پژوهش کلیه کارکنان شهرداری منطقه ۴ تهران به تعداد ۱۲۱۲ نفر (۶۸۰ نفر خانم و ۵۳۰ نفر آقا) بود که از این تعداد ۲۹۱ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای منظم بر اساس جدول مورگان به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. ابزار اندازه‌گیری در این پژوهش پرسشنامه می‌باشد که از ۳ پرسشنامه استاندارد مدیریت دانش که این پرسشنامه دارای ۲۵ سوال بوده و هدف آن بررسی ابعاد مدیریت دانش (خلق دانش، تسهیم دانش، بکارگیری دانش و ذخیره سازی دانش) در سازمان است. شیوه نمره‌گذاری این پرسشنامه بر روی طیف لیکرت پنج گزینه‌ای قرار دارد مورد استفاده قرار گرفت و پرسشنامه استاندارد سرابندی که بر اساس ۶ مؤلفه (رهبری، تغییر سازمانی، دولت الکترونیک، خدمت به مشتری، مدیریت عملکرد، فرهنگ و ارزشها) مدل مؤسسه ای تی کرنی برای چابکی در مؤسسات طراحی شده است، استفاده گردید و پرسشنامه کارآفرینی سازمانی مارگریت هیل که دارای ۴ مؤلفه (افعال سازمانی، نگرش فردی، انعطاف پذیری، فرهنگ کارآفرین) می‌باشد برای متغیر کارآفرینی سازمانی مورد استفاده قرار گرفت. فرضیه‌های تحقیق با استفاده از آزمون آماری پیرسون و رگرسیون چندمتغیره با نرم افزار SPSS تحلیل شدند.